

JEAN-PHILIPPE RIGAUD (sous la direction de), *La grotte Vaufrey. Paléoenvironnement — Chronologie — Activités humaines* (Mémoires de la Société Préhistorique française, 19, 1988), Châlons-sur-Marne, 1989, 616 p., 366 fig., 10 pl., 44 foto, 133 tab.

J.-Ph. Rigaud a reușit să polarizeze o echipă interdisciplinară care include nume binecunoscute în cercetarea paleoliticului francez, ceea ce a însemnat de fapt o premisă sigură în cercetarea complexă a sedimentului din peștera Vaufrey. Din acest punct de vedere, se poate afirma, fără teama de a exagera, că monografia asupra peșterii Vaufrey constituie un model de exploatare a sedimentului pentru reconstituirea paleomediului în vederea unei mai bune înțelegeri a activității desfășurate de comunitatea care a locuit peștera. În cazul acestei monografii este cât se poate de evident că toate studiile sedimentologice, paleofaunistice, palinologice etc. încearcă să meargă cu investigarea în zone neatinse de fiecare domeniu în parte. De aceea, vom încerca să relevăm pe scurt în primul rând acele aspecte care sînt rodul penetrației adînci a acestor discipline uneori considerate încă în mod greșit „auxiliare”, cînd de fapt ele constituie parte componentă indispensabilă a unei metode moderne de cercetare a paleoliticului și nicidecum o *telui-eizare* exagerată a arheologiei, care în acest fel s-ar îndepărta de metodele clasice. Din păcate, uneori aceste metode clasice sînt confundate cu investigarea empirică, iar refuzul de a apela la datele oferite de o seamă de discipline vecine, pe motiv că nu sînt „arheologice”, nu face decît ca datele obținute să nu poată să fie corelate, ca să nu mai spunem că se pierde șansa unică a unui studiu cu adevărat științific al respectivului obiectiv arheologic. Iată de ce considerăm că apariția lucrării asupra peșterii Vaufrey constituie nu numai punerea în circulație a rezultatelor obținute prin studiul sedimentului, ci și un eveniment aparte privind cristalizarea unei concepții noi, moderne, în cercetarea unui depozit paleolitic.

J.-Ph. Rigaud, în cadrul unui capitol introductiv, informează cititorul despre problemele generale ale peșterii, metoda de săpătură, stratigrafia și secvența culturală.

Cl. Andrieux prezintă un studiu foarte interesant, chiar dacă la prima vedere rezultatele par să nu aibă legătură directă cu sedimentul peșterii. Totuși, noi considerăm absolut necesară evaluarea mecanismului transferului de căldură între grotă și mediul exterior, pentru că în acest fel s-a stabilit faptul că peștera Vaufrey nu era favorabilă locuirii decît în

sezonul cald, în restul anului aceasta fiind posibilă doar prin anumite amenajări.

Desigur că pentru studiul palinologic al unui depozit cuaternar este deosebit de important cum se reflectă vegetația actuală în ploile polinice, mai exact în ce proporții pe specii se face depunerea polenului produs de flora din jurul sedimentului. Din acest punct de vedere, testarea ploilor polinice din interiorul peșterii a creat premisele pentru interpretarea mult mai sigură a spectrelor polinice fosile, cu atît mai mult cu cît Bui-Thi-Mai a remarcat chiar o variabilitate în reprezentarea pe specii de plante la suprafața sedimentului și s-a observat că cea mai constantă imagine polinică s-a înregistrat pe axa mediană a peșterii. Nu mai puțin interesante s-au dovedit încercările de a stabili anumiți parametri în legătură cu aporturi speciale de polen în peșteră, cum ar fi cel datorat prezenței omului și animalelor. Acest studiu, semnat de M. -F. Diot, alături de cel înfăptuit de Bui-Thi-Mai, îi vor fi de un prețios ajutor primei dintre ele în interpretarea spectrelor polinice obținute din sedimentul peșterii. Studiul palinologic, chiar dacă nu a beneficiat de o abundență prea mare a grăuncioarelor de polen în sedimentul fosil, a surprins trăsăturile ultimului interglaciar și o serie de episoade specifice ultimei perioade glaciare a pleistocenului.

Un studiu cu adevărat excepțional este cel al lui B. Kervazo și H. Laville, cu privire la stratigrafia și analiza fizico-chimică a depozitului din peștera Vaufrey. Considerăm că rezultatele oferite de cei doi autori ating o culme în acest domeniu. Precizarea modului de succedare a diferitelor medii de sedimentare se bazează pe un pachet de date care ar trebui să convingă pe toți arheologii că stratigrafia unui depozit nu poate fi precizată decît pe baza unor astfel de studii, iar descrierile aproximative, efectuate în urma unor observații cu ochiul liber, nu trebuie să-și mai găsească locul în cercetarea arheologică. Aceasta cu atît mai mult cu cît Gh. Duchadeau-Kervazo și B. Kervazo ne propun analiza statistică a datelor sedimentologice tocmai în vederea stabilirii precise a influenței variațiilor climatice, fenomenelor bioclimatice și antropice asupra proceselor de sedimentarea a depozitului peșterii Vaufrey, iar M. A. Courty precizează, printr-un studiu microscopic atent, natura transformărilor post-sedimentare ale

depozitului, influența acțiunii apelor, a proceselor de gelifracție, a activității biologice etc. Nu mai puțin importante sînt rezultatele studiului mamiferelor fosile din această peșteră. F. Delpech face considerații de mare însemnătate nu numai în ceea ce privește reperele cronologice ale anumitor asociații de mamifere, dar și asupra stadiului de evoluție atins de anumite mamifere în diverse ansambluri stratigrafice. Întregul studiu este extrem de riguros elaborat, cu ilustrații și tabele sugestive și exacte, semn al unei acribii științifice cu totul remarcabile. La fel de precise sînt datele asupra ursidelor din peștera Vaufrey, oferite de F. Prat și cele referitoare la patologia acestora, efectuate de B. Caillaud. Rozătoarele, cercetate de J. C. Marquet, au permis fixarea unor noi suporturi cronologice pentru unele straturi, remarcîndu-se *Microlus brecciansis* prezent într-un interglaciator și *Dicrostonyx torquatus* și *Lemmus lemmus* specifice perioadelor glaciare.

La rîndul său, O. Le Gall are contribuții interesante cu privire la paleomediul subacvatic pe baza cercetării oaselor fosile de pește.

J. Huxtable și M. J. Aitken au furnizat cîteva datări absolute prin termoluminescență, analizînd cîteva fragmente arse de silex, iar B. Blackwell și H. P. Schwarz au luat în studiu o serie de speleoteme, prinse în sedimentul grotii, în vederea datării lor prin metoda thoriu-uraniu ($^{230}\text{Th}/^{234}\text{U}$). Prin ambele metode s-au obținut cîteva repere cronologice absolute utile considerațiilor generale de cronostatigrafie.

Sinteza datelor de climatologie și cronologie este făcută într-un mod strălucit de F. Delpech și H. Laville, subliniindu-se complexitatea evenimentelor climatice în care s-a făcut sedimentarea depozitului peșterii Vaufrey, legăturile bioclimatice și parametrii transformărilor de ordin climatic. Atît procesele de depunere, cît și evoluția climatei din interiorul grotii au fost puse în corelație cu fenomenele petrecute în mediul exterior și s-au nuanțat trăsăturile regionale relevate în această peșteră.

Odată creat acest corolar, J.-Ph. Rigaud revine, de acum pe un teren sigur, cu întregul depozit, în care au zăcut vestigiile de cultură materială, bine ancorat în procesele naturale ale fiecărei perioade, realizînd o analiză tipologică bazată pe o viziune modernă de ordonare a materialului. S-a constatat absența debitaajului Levallois în straturile inferioare (unde ar putea fi vorba de un Acheulean), apoi în straturile de deasupra a unui musterman tipic, un altul de tip Quina etc. Este demn de remarcat existența unui musterman de vîrstă rissiană, apoi de vîrstă ultimului interglaciator, supraviețuind și în Würmull vechi.

Acest inteligent cercetător al paleoliticului, care este J. M. Geneste, bazat pe experimen-

tări multiple și de o mare diversitate și eficiență, realizează aici un studiu, tipic cercetărilor moderne, asupra tehnologiei debitaajului, economiei și circulației materiei prime litice, pe baza unor observații atente, cu un bogat conținut științific. Modul său de a privi materialul litic este foarte semnificativ, relevînd tocmai o concepție modernă: „un d'écrit est un marqueur technologique aussi significatif qu'un outil d'où l'intérêt d'étudier des récoltes archéologiques exhaustives”. Din păcate, trebuie să recunoaștem că mai există multe regiuni din Europa în care cercetarea paleoliticului nu respectă acest principiu. Relevăm, de asemenea, modul de a privi cercetarea materialului litic al lui J. M. Geneste sub consecințele acestui triajism: tipologie-tehnologie-funcționalitate, care este tot ceea ce înmănușiază mai de preț în prezent, din punct de vedere conceptual, cercetarea modernă a paleoliticului.

Pentru a adînci și mai mult investigația materialului în vederea unor detalii cu totul remarcabile, ca urmare a unei concepții moderne, J.-Ph. Rigaud face loc în monografia peșterii Vaufrey unui studiu indispensabil azi cercetării paleolitice — analiza traseologică a materialului litic, semnat de S. Beyries. Este suficient să evidențiem stabilirea, prin argumente certe, a înmănușării unei părți din unelte sau arme (racloare convergente și vîrfuri), pentru a justifica necesitatea acestui gen de studiu al materialului.

Alte cîteva contribuții, se referă la utilajul osos (A. Vincent), la studiul tafonomic al resturilor faunistice (I. R. Binford), analiza paleontologică a ichtiofaunei (O. Le Gall) sau analiza spațială a distribuției obiectelor din unele straturi (J. F. Simek). Toate aceste cercetări, alături de celelalte, deja menționate, vor permite lui J.-Ph. Rigaud și J. M. Geneste cîteva considerații, de asemenea rezultate dintr-o concepție modernă de exploatare a săpăturii arheologice, privind organizarea și utilizarea spațiului de către omul paleolitic.

În concluzie, putem spune că monografia peșterii Vaufrey, publicată sub direcția lui J.-Ph. Rigaud include o serie de studii moderne și deosebit de amănunțite asupra depozitului arheologic din această peșteră. Chiar dacă uneori datele oferite de specificul unui domeniu sînt prea amănunțit prezentate, cu toate etapele care au stat la baza studiului, considerăm că în faza actuală acest mod de expunere a rezultatelor este avantajos și absolut necesar nu numai în vederea înțelegerii mai bune a demersului științific, dar și pentru că aceste numeroase date și interpretarea lor reprezintă surse de inspirație, uneori adevărate manuale, pentru cei care abordează una din metodele respective de investigație.

Nu putem, totodată, să încheiem această succintă prezentare a unei monografii paleolitice, model pentru investigarea aceleiași perioade, fără a remarca, alături de valoarea intrinsecă a fiecărui studiu, strategia în care a fost concepută această lucrare: studii detaliate asupra unui domeniu sau altul, încercări de sinteză pentru unele din ele, concluzii rezultate în urma integrării diverselor date în ve-

derea reconstituirii plenare a vieții omului din fiecare perioadă. Toate se constituie în motive serioase pentru noi. În a considera această lucrare ca o realizare de prestigiu, un exemplu demn de urmat în cercetarea și finalizarea săpăturilor din depozitele paleolitice.

Marin Cărei umaru

SOPHIE A. de BEAUNE, *Lampes et godets au Paléolithique (XXIII supplément à „Gallia Préhistoire”, Edition du C.N.R.S.), Paris, 1987, 278 p., 93 fig., XVI pl., 81 tab.*

Lucrarea face parte din acele cărți care vin să materializeze unul din domeniile de studiu destinate de André Leroy-Gourhan multora din colaboratorii și elevii săi. Este în același timp o strălucită sinteză asupra acestor obiecte, poate uneori prea ușor uitate printre alte materiale arheologice din depozitele muzeelor, dar cu implicații deosebite în interpretarea pe plan social și spiritual a comunităților paleolitice.

Cartea este riguroasă structurată, servind în mod exemplar scopul unei adevărate opere ce poate constitui un autentic manual metodologic în domeniul cercetat. Dar, în același timp, întrunește în întregime virtuțile lucrării științifice exhaustive.

După o introducere, cu un altfel de conținut decât cel obișnuit, în care S. A. de Beaune stabilește etimologia denumirii obiectelor luate în discuție, definește obiectivele lucrării și ne informează asupra stadiului cercetării domeniului respectiv, se trece la miezul lucrării. Astfel, în capitolul I sînt precizate principiile metodologice, prin explicarea modului în care a fost stabilit catalogul descoperirilor, prin punerea la punct a unei nomenclaturi clare pentru descrierea morfologică a lămpilor și „paharelor” și chiar a elaborării unei fișe descriptive. Tot în acest capitol vom cunoaște elementele care au stat la baza comparațiilor cantitative și calitative, precum și care au fost datele experimentale și etnoistorice (folosirea lămpilor provenite de la eschimoși).

În capitolul II, intitulat „Definiția și repartiția lămpilor”, se atrage de la început atenția că multe obiecte calificate ca lămpi sînt doar recipiente pentru ocră, tocmai pentru că la timpul potrivit nu s-au întreprins cercetări atente ale resturilor rămase pe aceste recipiente. Nu lipsesc, dealtfel, nici utilizările duble, atît ca lămpă, cît și ca recipient de ocră a aceluiași obiect. Unele recipiente au fost clasate în categoria celor cu funcție necunoscută. Trebuie să remarcăm că analiza repartiției lămpilor este făcută în cel mai minu-

țios mod, urmărindu-se repartiția cronologică și culturală, repartiția spațială, repartiția geografică și cronologică după tipurile de straturi, localizarea lămpilor în siturile respective, repartiția lămpilor în grotle profunde etc.

Autoarea reușește, în capitolul III asupra tehnicii lămpilor, să dea dovadă de o acribie științifică demnă de toată lauda, oferind un exemplu de urmat în ceea ce privește o analiză de acest fel. Referitor la materia primă utilizată pentru lămpi, vom remarca că pe locul trei ea freevență sînt plasate concrețiunile din peșteri (fragmente de planșee stalagmitice, calote sau extremități de stalagmite și stalactite), fapt pe care îl subliniem, avîndu-se în vedere că din această categorie au fost găsite și la noi, în peștera Cioarei de la Borosteni, șaptesemesena recipiente care mai păstrează urme de ocră. Este cercetată, de asemenea, repartiția cronologică și spațială a materiei prime utilizate, ca să nu mai vorbim de numeroasele date și exemple aduse privind stadiile de realizare a lămpilor, de la formele care nu au necesitat nici o intervenție, omul paleolitic utilizînd starea naturală a obiectului, pînă la fasonajul integral al lămpii. Uneori concavitatea recipientului a fost doar ușor amenajată, dacă ea exista deja de la natură într-o formă convenabilă. Probabil că așa s-a întimplat și cu unele din recipientele recuperate din peștera Cioarei. Este foarte important să relevăm că recipientele care nu au suferit nici o amenajare sînt cele mai numeroase. Între tehnicile de fasonare, la acele exemplare de lămpi care au suferit intervenția umană, vom menționa pichetajul și șlefuirea, care erau efectuate după o prealabilă detașare prin lovituri repetate a unei părți din material în vederea obținerii formei brute a lămpii. În acest capitol se merge pînă acolo încît se face analiza repartiției cronologice și spațiale a lămpilor în funcție de stadiile de fabricare.

Studiul morfologic al lămpilor, tratat în capitolul IV, nu este privit cu mai puțin